

mag. Aleksander Igličar

Življenjska pot in delo dr. Tineta Debeljaka

Dr. Tine Debeljak, pesnik, prozaist, književni zgodovinar, kritik, publicist in prevajalec, je bil rojen **27. 4. 1903 v Škofji Loki**, v sedanji Blaževi ulici pod Nunsko cerkvijo. Po končani škofijski gimnaziji v Šentvidu, se je leta 1922 vpisal na slavistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je diplomiral leta 1927. Nato je nekaj časa deloval na Poljskem, kjer je zbiral gradivo za doktorsko disertacijo "Reymontovi "Kmetje" v luči književne kritike", ki jo je zagovarjal leta 1936.

V začetku tridesetih let je bil profesor na gimnaziji v Nikšiču v Črni Gori. Leta 1935 se je vrnil v Slovenijo in prevzel uredništvo kulturne rubrike pri časopisu Slovenec. Leta 1938 je postal urednik literarne revije Dom in svet, ki jo je urejal do konca njenega izhajanja leta 1944. Urejanje Dom in sveta je prevzel po krizi revije (cca eno je bil urednik dr. Jože Debevc, ki je umrl konec leta 1938), ki je nastala po objavi članka Edvarda Kocbeka Premišljevanja o Španiji v prvi dvojni številki leta 1937 (Dom in svet 1-2, 1937), ki je bil sporen za cerkev. Njuna stališča so se takrat oddaljila, Debeljak je zagovarjal cerkveno videnje, Kocbek se je približal komunističnim krogom. V začetku leta 1938 Kocbek pričel izdajati in urejati literarno revijo Dejanja.

Vojna je Debeljaka zatekla kot urednika revije Dom in svet in kulturnega urednika časopisa Slovenec. Tako ob okupaciji se je z vlado umaknil v Črno Goro, od koder se je vrnil v Ljubljano s skupino ubežnikov, ko jo je vodil prof. Erlich.

Po zgledu Juša Kozaka, ki je na okupacijske oblasti naslovil prošnjo za izdajanje Ljubljanskega zvona, je vložil podobno prošnjo za Dom in svet. Ko pa so partizani zapovedali »kulturni molk«, se mu je Kozak pridružil, jaz pa principiелno ne. Še pomnožil sem kulturno delavnost v zavesti, da je knjižno delo v tem času še posebno potrebno (Čolnar iz daljav, Založba Obzorja Maribor, str 123).

3. maja 1945 je bil adoptiran v slovenski parlament, že tri dni za tem pa je odšel v emigracijo. Prek Ljubelja, Vetrinja, Lienza, nato preko gora v Italijo v Riccione in v Rim, kjer je bil že julija 1945. Na sv Jožefa dan (19. 3. 1948) je prispel v Buenos Aires.

V Argentini se je zaposlil kot navaden delavec v tovarni cementa v Olavarriji, v pusti argentinski pampi južno od Buenos Airesa. Ko je leta 1955 za njim prišla družina, žena **Vera**, rojena **Remec**, sin **Tine** (rojen 1936), hčerka **Metka** (rojena 1941) in hčerka **Jožejka**

(rojena 1944), so se preselili v Buenos Aires. Tu je razvil vsestransko kulturno, organizacijsko in ustvarjalno dejavnost Slovencev živečih v Argentini. Več o delovanju dr. Debeljaka si lahko ogledate na spletni strani <http://www.foto.com.ar/marko/td/index.html> .

Že leta 1948 so pričeli izdajati časopis Svobodna Slovenija, kjer je bil Debeljak član uredniškega odbora. Kasneje so pričeli izdajati letni Koledar Svobodne Slovenije, kasneje Zbornik. **Leta 1949** so kot prvo knjigo **izdali Debeljakovo pesnitev Črna maša za pobite Slovence**, leta 1951 pa kot drugo Debeljakovo zbirko pesmi *Poljub*.

Februarja 1954 je bila ustanovljena vseizseljenska in zamejska kulturna organizacija Slovenska kulturna akcija, kjer je bil Debeljak podpredsednik, predsednik pa Ruda Jurčec. Debeljak je bil tudi vodja literarnega oddelka. Leta 1955 so izdali Debeljakovo delo *Kyrie ele ission*. Leta 1956 Debeljak uredil Zbrane pesmi Franceta Balantiča. Leta 1959 je izšel Debeljakov prevod Dantejevega *Pekla* iz *Božanske komedije*. Njegov najobsežnejši je prevod argentinskega epa avtorja Joseja Fernandesa *Martin Fierro*, ki je izšel pri SKA 1970. Debeljak pravi: »Svoje delo opredeljujem kot duhovni spomenik v zahvalo Argentini, ki nas je Slovence materinsko sprejela v najtežjih časih našega življenja.«

Leta 1969 je v SKA pojavila potreba, da izpolnijo pravila. Oblikovana sta bila dva predloga, kjer je en vseboval besedo protikomunistična, druga pa brez. Prvo je zagovarjal Jurčec, drugo Debeljak. Člen se glasi: idejni temelj organizacije je naravni etični zakon, potrjen in izpopolnjen po krščanskem svetovnem nazoru. Izglasovan je bil ta predlog, Jurčec je zapustil občni zbor in kasneje tudi SKA. Za predsednika je bil izvoljen Debeljak in jo vodil naslednjih 10 let, nato pa bil izvoljen za častnega predsednika (za predsednika pa Ladislav Lenček). Vir: Ladislav Lenček, dr. Tine Debeljak kot kulturni delavec v zdomstvu, Domovina in svet, Karantanija, 1991, str. 30).

Čeprav je bil dr. Tine eden urednikov kolikor toliko političnega tednika v izseljenstvu Svobodna Slovenija, se on sam domala ni spuščal v razpravljanje o vsakdanjih političnih problemih, dasi je vedno ohranjal odločno protirežimsko stališče. Kot vseskozi praktičen katoličan je bil protikomunist že iz verskega stališča, saj si ni mogel predstavljati slovenskega človeka v brezboštvi. Njegova življenjska potreba je bila, sodelovati pri ohranjanju in razvijanju stoletnih tudi verskih vrednot slovenskega naroda, in ta skrb je bila gonilna sila vsemu njegovemu kulturnemu delu v slovenskem izseljenstvu. On se ji je do kraja v polnosti predajal (L. Lenček, prav tam str. 32)

Z vso omenjeno dejavnostjo si je zaslužil oznako "**patriarh slovenske emigrantske literature**", ki jo je ob njegovi smrti zapisal **pisatelj Alojz Rebula**.

Svoja prva leta v Argentini in ločenost od svojih najdražjih je Debeljak ganljivo opisal v pesmih, črticah in pismih domačim, ki so objavljene v knjigi **Črni Kamnitnik / Loma Negra**, ki jo je Muzejsko društvo Škofja Loka izdalo leta **2003** v sodelovanju z založbo Družina.

Dr. Tine Debeljak je bil vse svoje življenje izjemno **ponosen na svojo ljubljeno, rodno Loko**, čeprav mu po letu 1945 ni bilo dano, da bi jo ponovno videl. "*Petdeset let je ni gledal s telesnimi očmi, a videl jo je jasno z duhovnimi, s tretjim očesom spomina in ljubezni. Vedno mu je bila prisotna rojstna Škofja Loka v pogovorih, v delih, kot center srečanj loških rojakov, čeprav sredi pampe ali mestnega centra*" (Tine Debeljak ml., *Moj oče in Škofja Loka*, Domovina in svet, Založba Karantanija, Ljubljana, 1991).

Od začetka tridesetih let se je udeleževal srečanj "**profesorskega ceha**", neformalnega srečevanja loških profesorjev, ki so se redno sestajali v poletnem času počitnic. Na njihovo pobudo je bila leta **1936** organizirana odmevna **Obrtno-industrijska razstava**, ob kateri je bil izdan **zbornik Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj**. V

njem je Debeljak objavil dva prispevka: *Škofjeloška pasijonska procesija in razvoj pasijonskih iger sploh* in *Kulturni delavci loškega okraja v preteklosti in sedanjosti*. V zborniku je bila objavljena tudi njegova **pesem Škofja Loka**.

Leta **1937** je bil skupaj s sosedoma "podnuncema" dr. Blaznikom in F. Planino, **soustanovitelj Muzejskega društva Škofja Loka**, ki je že po dveh letih z ustanovitvijo Loškega muzeja izpolnilo eno od osnovnih nalog pri varovanju kulturne dediščine na Loškem ozemlju.

Dr. Debeljak je leta **1936 pripravil, priredil in postavil na prosvetni oder Škofjeloški pasijon**, ki je bil uprizorjen na gledališkem odru za sedanjo šolo Škofja Loka Mesto. Veličastne kulise loškega Mestnega trga je pripravila Debeljakova svakinja akademska slikarka Bara Remec. *"Še večkrat je nato Debeljak potožil. da je škoda, da nismo ločani vztrajali in iz tega pasijona ustvarili nekako oberammergausko stalno kulturno in starinsko zanimivost"*, je zapisal njegov sin v že prej omenjenem prispevku. Debeljakova uprizoritev Škofjeloškega pasijona leta 1936 je bila izjemno pomembna tudi pri vpisu Škofjeloškega pasijona na Unescov reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva, ki se je zgodil 1. decembra 2016 v Adis Abeba, saj je odražala časovno razsežnost njegovega uprizarjanja.

Vendar njegova **ljubljeni Loka je dr. Debeljaka za skoraj 50 let pozabila oziroma zamolčala**. Ilustrativen je dogodek na razstavi loškega slikarja Franca Koširja, ki jo je ob tisočletnici Loke pripravil Loški muzej. *"Pod Debeljakovim portretom je pisalo: "portret neznanega moža", in to nekaj metrov od rojstne hiše, kot je nekje z žalostjo zapisal moj oče"* (Debeljak ml, prav tam).

V osemdesetih in devetdesetih letih se je Škofja Loka in širša Slovenija počasi pričela spominjati svojega velikega rojaka. Ob praznovanju **50-letnice delovanja Muzejskega društva** leta **1987** je bil v *Loških razgledih* z imenom naveden med ustanovitelji, podeljena mu je bila tudi **priložnostna medalja**, ki jo je dobil v Argentini tik pred svojo smrtjo. Med svoje člane ga je povabilo tudi Društvo slovenskih pisateljev. Tako je za časa svojega življenja prejel vsaj simbolično priznanje, če že ni bil deležen moralnega opravičila.

Leta **1990** (12. 10.) je bil v Škofji Loki **simpozij** posvečen življenju in delu dr. Debeljaka. Pobudo zanj sta dala **Marko Jenšterle**, dopisnik Dela iz Argentine, in **David Tasič**, urednik

založbe Karantanija, in sicer ob slovenskem ponatisu prve leposlovne knjige povojne slovenske emigracije v Argentini **Velika črna maša za pobite Slovence**, ki jo je leta 1949 v Argentini pod psevdonimom Jeremija Kalin objavil dr. Tine Debeljak.

Leta 1995 sta Muzejsko društvo Škofja Loka in Občina Škofja Loka **na njegovi rojstni hiši v Blaževi ulici postavili spominsko obeležje**. Največje priznanje in poklon njegovemu delu pa je bil **ob 100-letnici njegovega rojstva leta 2003**, ko je bilo postavljeno **spominsko obeležje v Aleji znamenitih Ločanov**, kjer so sedaj "podnunci" ponovno skupaj. Ob tej priložnosti je izšla tudi že prej omenjena knjiga *Črni Kamnitnik / Loma Negra*.

Muzejsko društvo Škofja Loka je Debeljaka **leta 2009 posthumno imenovalo za častnega člana društva** in ga s tem na simbolni ter duhovni ravni pridružilo mladostnima prijateljema dr. Pavletu Blazniku in profesorju Francetu Planini, ki sta bila te časti deležna že mnogo prej. Ob tej priložnosti je Muzejsko društvo izdalo knjigo *Olimpijski venec*, v katerem so pesmi poljskega pesnika Wierzyńskiego, ki jih je leta 1928 poslal na pesniški natečaj ob olimpijskih igrah leta 1928 v Amsterdamu. Pesmi je prevedel dr. Tine Debeljak in naj bi izšle za veliko noč leta 1945, a vojen razmere tega niso dovoljevala. V knjigi je zbrano tudi gradivo za Debeljakovo bibliografijo, ki ga hrani NUK.

Leta 2015 ob 70-letnici konca druge svetovne vojne je Založba Družina ponatisnila Debeljakovo pesnitev *Velika črna maša za pobite Slovence*, Muzejsko društvo Škofja Loka pa likovni album *Kyrie eleison*, Debeljakove svakinje akademske slikarke Bare Remec. Knjiga je prvič izšla leta 1955 v Buenos Airesu in je leta 2015 prvič izšla v Sloveniji.